EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 19.6.2024
COM(2024) 614 final

Soovitus:

NÕUKOGU SOOVITUS

Läti majandus-, sotsiaal-, tööhõive-, struktuuri- ja eelarvepoliitika kohta

{SWD(2024) 600 final} - {SWD(2024) 614 final}

Soovitus:

NÕUKOGU SOOVITUS

Läti majandus-, sotsiaal-, tööhõive-, struktuuri- ja eelarvepoliitika kohta

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 121 lõiget 2 ja artikli 148 lõiget 4,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2024. aasta määrust (EL) 2024/1263 majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelevalve kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1466/97,[1] eriti selle artikli 3 lõiget 3,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni soovitust,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi resolutsioone,

võttes arvesse Euroopa Ülemkogu järeldusi,

võttes arvesse tööhõivekomitee arvamust,

võttes arvesse majandus- ja rahanduskomitee arvamust,

võttes arvesse sotsiaalkaitsekomitee arvamust,

võttes arvesse majanduspoliitika komitee arvamust

ning arvestades järgmist:

(1) 19. veebruaril 2021 jõustus Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/241,[2] millega loodi taaste- ja vastupidavusrahastu. Taaste- ja vastupidavusrahastust antakse liikmesriikidele rahalist toetust reformide ja investeeringute elluviimiseks ning sellega kaasneb ELi rahastatav fiskaalne impulss. Kooskõlas Euroopa poolaasta prioriteetidega aitab see kaasa majanduslikule ja sotsiaalsele taastumisele ning kestlike reformide ja investeeringute tegemisele, et eelkõige edendada rohe- ja digipööret ning muuta liikmesriikide majandus vastupidavamaks. Samuti aitab see tugevdada riigi rahandust ning hoogustada majanduskasvu ja töökohtade loomist keskpikas ja pikas perspektiivis, parandada territoriaalset ühtekuuluvust ELis ja toetada Euroopa sotsiaalõiguste samba jätkuvat rakendamist.

(2) 27. veebruaril 2023 vastu võetud REPowerEU määruse[3] eesmärk on järk-järgult kaotada ELi sõltuvus Venemaa fossiilkütuste impordist. See aitaks saavutada energiajulgeoleku ja mitmekesistada liidu energiavarustust ning edendada samal ajal taastuvate energiaallikate kasutuselevõttu, energiasalvestusvõimsust ja

---

1 ELT L 2024/1263, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj

2 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).

3 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. veebruari 2023. aasta määrus (EL) 2023/435, millega muudetakse määrust (EL) 2021/241 riiklike taaste- ja vastupidavuskavade REPowerEU peatükkide osas ning määrusi (EL) nr 1303/2013, (EL) 2021/1060 ja (EL) 2021/1755 ning direktiivi 2003/87/EÜ (ELT L 63, 28.2.2023, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/435/oj).

energiatõhusust. Läti lisas oma riiklikusse taaste- ja vastupidavuskavasse uue REPowerEU peatüki, et rahastada olulisi reforme ja investeeringuid, mis aitavad saavutada REPowerEU eesmärke.

(3) 16. märtsil 2023 avaldas komisjon teatise „ELi pikaajaline konkurentsivõime: pilk 2030. aasta järgsesse aega“,[4] et anda teavet poliitiliste otsuste tegemiseks ja luua raamtingimused majanduskasvu hoogustamiseks. Teatises käsitletakse konkurentsivõimet üheksa üksteist tugevdava teguri kaudu. Nende tegurite hulka kuuluvad muu hulgas juurdepääs erakapitalile, teadusuuringud ja innovatsioon, haridus ja oskused ning ühtne turg, mis on esmatähtsad poliitikaprioriteedid reformide ja investeeringute elluviimiseks, et lahendada praegused tootlikkusega seotud probleemid ning suurendada ELi ja selle liikmesriikide pikaajalist konkurentsivõimet. Pärast kõnealust teatist esitas komisjon 14. veebruaril 2024 ühtse turu ja konkurentsivõime aruande[5]. Aruandes on üksikasjalikult kirjeldatud Euroopa ühtse turu tugevaid külgi ja probleeme ning kajastatud aasta jooksul toimunud muutusi, tuginedes eespool nimetatud üheksale konkurentsivõimet edendavale tegurile.

(4) 21. novembril 2023 võttis komisjon vastu 2024. aasta kestliku majanduskasvu analüüsi,[6] mis tähistas majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta (2024) tsükli algust. 22. märtsil 2024 kiitis Euroopa Ülemkogu analüüsi prioriteedid konkurentsivõimelise kestlikkuse nelja mõõtme raames heaks. 21. novembril 2023 võttis komisjon määruse (EL) nr 1176/2011 alusel vastu ka 2024. aasta häiremehhanismi aruande, milles ei nimetatud Lätit ühe liikmesriigina, keda võib mõjutada tasakaalustamatus või kelle puhul on oht, et teda võib mõjutada tasakaalustamatus, ja kelle olukorda tuleb põhjalikult analüüsida. Samal kuupäeval võttis komisjon vastu ka arvamuse Läti 2024. aasta eelarvekava kohta. Komisjon võttis vastu ka soovituse euroala majanduspoliitikat käsitleva nõukogu soovituse kohta, mille nõukogu võttis vastu 12. aprillil 2024, ning ettepaneku 2024. aasta ühise tööhõivearuande kohta, milles analüüsitakse tööhõivesuuniste ja Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete rakendamist ning mille nõukogu võttis vastu 11. märtsil 2024.

(5) 30. aprillil 2024 jõustus ELi uus majanduse juhtimise raamistik. Raamistik hõlmab uut Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2024/1263 majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelevalve kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1466/97. See hõlmab ka muudetud määrust (EÜ) nr 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kohta ja muudetud direktiivi 2011/85/EL liikmesriikide eelarveraamistiku kohta[7]. Uue raamistiku eesmärgid on valitsemissektori võla jätkusuutlikkus ning kestlik ja kaasav majanduskasv järkjärgulise konsolideerimise ning reformide ja investeeringute kaudu. Sellega edendatakse riikide isevastutust ja keskendutakse rohkem keskpikale perspektiivile koos nõuete tõhusama ja sidusama täitmise tagamisega. Iga liikmesriik peaks esitama nõukogule ja komisjonile riikliku keskpika perioodi eelarve- ja

---

4 COM(2023) 168 final.

5 COM(2024) 77 final.

6 COM(2023) 901 final.

7 Nõukogu 29. aprilli 2024. aasta määrus (EL) 2024/1264, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta (ELT L, 2024/1264, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1264/oj) ja nõukogu 29. aprilli 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1265, millega muudetakse direktiivi 2011/85/EL liikmesriikide eelarveraamistiku nõuete kohta (ELT L, 2024/1265, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1265/oj).

struktuurikava. Riiklikud keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikavad sisaldavad liikmesriigi eelarve-, reformi- ja investeerimiskohustusi ning hõlmavad riikliku seadusandliku tsükli pikkusest sõltuvalt nelja- või viieaastast planeerimisperioodi. Riiklikes keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikavades esitatud netokulude[8] kava peaks olema kooskõlas määruse (EL) 2024/1263 nõuetega, sealhulgas nõudega hoida valitsemissektori koguvõlg usutavas langustrendis või viia see langustrendi hiljemalt kohandamisperioodi lõpuks või hoida see mõistlikul tasemel allpool 60 % SKPst ning viia valitsemissektori eelarvepuudujääk keskpika perioodi jooksul alla kontrollväärtuse 3 % SKPst ja/või hoida see allpool kõnealust kontrollväärtust. Kohandamisperioodi võib pikendada kuni kolme aasta võrra, kui liikmesriik võtab kohustuse teha asjakohased reformid ja investeeringud vastavalt määruses (EL) 2024/1263 sätestatud kriteeriumidele. Nende kavade koostamise toetamiseks esitab komisjon [21. juunil] 2024 liikmesriikidele suunised nende esitatavate kavade ja järgnevate iga-aastaste eduaruannete sisu kohta ning edastab kooskõlas määruse (EL) 2024/1263 artikliga 5 neile eelarvekohanduste tehnilised suunised (vajaduse korral võrdlustrajektoorid ja tehnilise teabe). Liikmesriigid peaksid esitama oma keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava 20. septembriks 2024, välja arvatud juhul, kui liikmesriik ja komisjon lepivad kokku tähtaja pikendamises mõistliku aja võrra. Liikmesriigid peaksid tagama, et kaasatakse nende parlamendid ning vajaduse korral konsulteeritakse sõltumatute eelarveasutuste, sotsiaalpartnerite ja muude riigi sidusrühmadega.

(6) 2024. aastal jätkub majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta areng kooskõlas taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamisega. Taaste- ja vastupidavuskavade täielik rakendamine on jätkuvalt oluline Euroopa poolaasta poliitiliste prioriteetide elluviimiseks, kuna kavad aitavad tulemuslikult käsitleda kõiki probleeme või märkimisväärset osa probleemidest, mis on viimastel aastatel esitatud asjakohastes riigipõhistes soovitustes esile toodud. 2019., 2020., 2022. ja 2023. aasta riigipõhised soovitused on jätkuvalt sama asjakohased ka taaste- ja vastupidavuskavade puhul, mida on läbi vaadatud, ajakohastatud või muudetud vastavalt määruse (EL) 2021/241 artiklitele 14, 18 ja 21.

(7) 30. aprillil 2021 esitas Läti vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 18 lõikele 1 komisjonile oma riikliku taaste- ja vastupidavuskava. Komisjon hindas määruse (EL) 2021/241 artikli 19 kohaselt taaste- ja vastupidavuskava asjakohasust, tulemuslikkust, tõhusust ja sidusust kooskõlas kõnealuse määruse V lisas esitatud hindamissuunistega. 13. juulil 2021 võttis nõukogu vastu Läti taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnangu heakskiitmist käsitleva otsuse,[9] mida muudeti 8. detsembril 2023 vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 18 lõikele 2, et ajakohastada tagastamatu rahalise toetuse maksimaalset summat ja lisada REPowerEU peatükk[10]. Osamaksete tegemine sõltub komisjoni otsusest, mis on tehtud vastavalt määruse

---

8 Netokulu, nagu on määratletud nõukogu 29. aprilli 2024. aasta määruse (EL) 2024/1263 artiklis 2 (ELT L 2024/1263, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj). Netokulu – valitsemissektori kulud, millest on maha arvatud i) intressikulud, ii) kaalutlusõigusel põhinevad tulumeetmed, iii) liidu programmidega seotud kulud, mis kaetakse täielikult liidu vahenditest saadava tuluga, iv) riikide kulud liidu rahastatavate programmide kaasrahastamiseks, v) töötuskindlustushüvitiste kulude tsüklilised elemendid ning vi) ühekordsed ja muud ajutised meetmed.

9 Nõukogu 13. juuli 2021. aasta rakendusotsus Läti taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnangu heakskiitmise kohta (10157/2021).

10 Nõukogu 8. detsembri 2023. aasta rakendusotsus, millega muudetakse nõukogu 13. juuli 2021. aasta rakendusotsust Läti taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnangu heakskiitmise kohta (15569/2023).

(EL) 2021/241 artikli 24 lõikele 5 selle kohta, et Läti on rahuldavalt täitnud nõukogu rakendusotsuses sätestatud asjaomased eesmärgid ja sihid. Rahuldav täitmine eeldab, et varem saavutatud eesmärke ja sihte ei ole tagasi pööratud.

(8) Kooskõlas määruse (EÜ) nr 1466/97 artikli 4 lõikega 1 esitas Läti 14. mail 2024 oma 2024. aasta riikliku reformikava ja 30. aprillil 2024 oma stabiilsusprogrammi.

(9) 19. juunil 2024 avaldas komisjon Läti kohta 2024. aasta riigiaruande[11]. Selles hinnati Läti edusamme nõukogu poolt aastatel 2019–2023 vastu võetud asjaomaste riigipõhiste soovituste järgimisel ning tehti kokkuvõte sellest, kuidas Läti on taaste- ja vastupidavuskava rakendanud. Selle analüüsi põhjal tehti riigiaruandes kindlaks puudused seoses probleemidega, mida taaste- ja vastupidavuskavas ei käsitleta või käsitletakse ainult osaliselt, ning uute ja esilekerkivate probleemidega. Samuti hinnati Läti edusamme Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel ning ELi peamiste tööhõive, oskuste ja vaesuse vähendamise eesmärkide ning ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamisel.

(10) Eurostati kinnitatud andmete põhjal[12] vähenes Läti valitsemissektori eelarvepuudujääk 4,6 %-lt SKPst 2022. aastal 2,2 %-le SKPst 2023. aastal, samal ajal kui valitsemissektori võlg suurenes 41,8 %-lt SKPst 2022. aasta lõpus 43,6 %-le SKPst 2023. aasta lõpus.

(11) 12. juulil 2022 soovitas nõukogu[13] Lätil võtta meetmeid, tagamaks 2023. aastal, et riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude kasv on kooskõlas üldiselt neutraalse eelarvepoliitikaga,[14] võttes arvesse jätkuvat ajutist ja sihipärast toetust kodumajapidamistele ja ettevõtetele, kes on energiahindade tõusu suhtes kõige haavatavamad, ja Ukrainast põgenevatele inimestele. Lätil soovitati olla valmis kohandama jooksvaid kulutusi vastavalt muutuvale olukorrale. Samuti soovitati Lätil suurendada avaliku sektori investeeringuid rohe- ja digipöördesse ning energiajulgeolekusse, võttes arvesse algatust „REPowerEU“, sealhulgas kasutades taaste- ja vastupidavusrahastut ning muid liidu vahendeid. Komisjoni hinnangul oli eelarvepoliitika 2023. aastal[15] kiire inflatsiooni tingimustes ekspansiivne (0,5 % SKPst). Riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude kasv (ilma kaalutlusõigusel põhinevate tulumeetmeteta) andis 2023. aastal eelarvepoliitikasse ekspansiivse panuse 1,1 % SKPst. See hõlmab energiahindade tõusu suhtes kõige haavatavamatele kodumajapidamistele ja ettevõtetele suunatud erakorraliste toetusmeetmete kulude vähenemist 0,4 % SKPst. Riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate netokulude ekspansiivne panus 2023. aastal ei olnud seega tingitud suunatud erakorralisest toetusest kodumajapidamistele ja ettevõtetele, kes on energiahindade tõusu suhtes kõige haavatavamad. Riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude ekspansiivne

11 SWD(2024) 614 final.

12 Eurostat – Euro Indicators, 22.4.2024.

13 Nõukogu 12. juuli 2022. aasta soovitus, milles käsitletakse Läti 2022. aasta riiklikku reformikava ja esitatakse nõukogu arvamus Läti 2022. aasta stabiilsusprogrammi kohta (ELT C 334, 1.9.2022, lk 112).

14 Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt on Läti keskpika perioodi potentsiaalne SKP kasv, mida kasutatakse eelarvepoliitika mõõtmiseks, 2023. aastal nominaalväärtuses 7,6 %, tuginedes kümne aasta keskmisele potentsiaalsele reaalkasvu määrale ja 2023. aasta SKP deflaatorile.

15 Eelarvepoliitika on määratletud valitsemissektori eelarvepositsiooni iga-aastase muutuse näitajana. Selle eesmärk on hinnata nii riiklikult kui ka ELi eelarvest rahastatavast eelarvepoliitikast tulenevat majanduslikku impulssi. Eelarvepoliitikat mõõdetakse i) keskpika perioodi potentsiaalse majanduskasvu ja ii) esmaste kulude (ilma kaalutlusõigusel põhinevate tulumeetmeteta) muutuse erinevusena, jättes välja COVID-19 kriisiga seotud ajutised erakorralised meetmed, kuid võttes arvesse taaste- ja vastupidavusrahastu tagastamatute toetuste ja muude ELi vahenditega rahastatavaid kulusid.

kasv (ilma kaalutlusõigusel põhinevate tulumeetmeteta) on tingitud avaliku sektori palkade ja sotsiaaltoetuste suurenemisest. Kokkuvõttes ei olnud riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude kavandatud kasv 2023. aastal kooskõlas nõukogu soovitusega. Taaste- ja vastupidavusrahastu toetustest ja muudest ELi vahenditest rahastatud kulud moodustasid 2023. aastal 1,5 % SKPst. Riiklikult rahastatavad investeeringud moodustasid 2023. aastal 3,3 % SKPst, mis on 0,1 protsendipunkti võrra vähem kui 2022. aastal. Läti rahastas täiendavaid investeeringuid taaste- ja vastupidavusrahastust ning muudest ELi vahenditest. Ta rahastas investeeringuid roheja digipöördesse ning energiajulgeolekusse, nagu ühistranspordi jaoks elektrisõidukite ostmine, kortermajade ja ärikinnisvara energiatõhususe parandamine ning elektri ülekandesüsteemide ja jaotusvõrkude moderniseerimine, avaliku sektori IT-platvormide ja -süsteemide tsentraliseerimine, digioskuste arendamine ja äriprotsesside digitaliseerimine, lairibataristu arendamine ning digitaliseerimise edendamine haridussektoris, kusjuures neid investeeringuid rahastatakse suures osas taaste- ja vastupidavusrahastust ning muudest ELi vahenditest.

(12) 2024. aasta stabiilsusprogrammi peamised prognoosid võib kokku võtta järgmiselt. Eelarveprognooside aluseks oleva makromajandusliku stsenaariumi kohaselt kasvab reaalne SKP 2024. aastal 1,4 % ja 2025. aastal 2,9 %, samas kui THHI inflatsioon on 2024. aastal 1,6 % ja 2025. aastal 2,5 %. 2024. aasta stabiilsusprogrammi praeguste poliitikastrateegiate kohaselt peaks valitsemissektori eelarvepuudujääk [16] suurenema 2024. aastal 2,9 %-le SKPst ja vähenema 2025. aastal 2,7-le % SKPst, samas kui valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks 2024. aasta lõpuks suurenema 45,2 %-le ja 2025. aasta lõpuks 46,3 %-le. Pärast 2025. aastat peaks valitsemissektori eelarvepuudujääk järk-järgult vähenema 2,2 %-le SKPst 2026. aastal, 2,0 %-le SKPst 2027. aastal ja 1,7 %-le SKPst 2028. aastal. Seega ei lange valitsemissektori eelarvepuudujääk programmiperioodi jooksul kavakohaselt alla aluslepingus sätestatud kontrollväärtust ehk 3 % SKPst. Vastupidiselt peaks valitsemissektori võla suhe SKPsse pärast 2025. aastat vähenema 2026. aastal 46,2 %-le, suurenema 2027. aastal 48,8 %-le ja vähenema 2028. aastal 48,2 %-le.

(13) Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt kasvab reaalne SKP 2024. aastal 1,7 % ja 2025. aastal 2,6 % ning THHI inflatsioon on 2024. aastal 1,6 % ja 2025. aastal 2,0 %.

(14) Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt on valitsemissektori eelarvepuudujääk 2024. aastal 2,8 % SKPst, samas kui valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks 2024. aasta lõpuks tõusma 44,5 %-le. 2023. aasta lõpuks kaotati energiaga seotud meetmed järk-järgult täielikult, kuid 2024. aastal on avaliku sektori palgakulude suurenemisest haldus-, tervishoiu- ja haridussektoris ning pensionäridele tehtavatest lisamaksetest tulenevad lisakulud suuremad kui meetmete kaotamise mõju. Tehnilise taristu arendamine riigi piiril suurendab avaliku sektori investeerimiskulusid. Finantssektoris äriühingu tulumaksu ettemaksete kehtestamine, mitme aktsiisikauba määra tõstmine ja riigiettevõtete makstavad täiendavad dividendid peaks tulu mõõdukalt suurendama. Komisjoni prognooside kohaselt on eelarvepoliitika 2024. aastal üldjoontes ekspansiivne (0,9 % SKPst).

[16] 2024. aasta stabiilsusprogrammis on märgitud, et vastavalt praeguste poliitikastrateegiate prognoosidele on 2025. aastal eelarvepuudujääk 0,5 protsendipunkti võrra suurem kui programmis kehtestatud eesmärk. Stabiilsusprogramm ei sisalda üksikasju poliitikameetmete kohta, mida tuleb võtta eelarvepuudujäägi eesmärgi täitmiseks.

(15) Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt rahastatakse 2024. aastal taaste- ja vastupidavusrahastu tagastamatust toetusest kulusid mahus 1,6 % SKPst (2023. aastal 0,4 % SKPst). Taaste- ja vastupidavusrahastu toetustest rahastatavad kulutused võimaldavad teha kvaliteetseid investeeringuid ja viia ellu tootlikkust suurendavaid reforme, ilma et see mõjutaks otseselt Läti valitsemissektori eelarvepositsiooni ja võlga.

(16) 14. juulil 2023 soovitas nõukogu[17] Lätil järgida konservatiivset eelarvepoliitikat, eelkõige piirata riiklikult rahastatavate esmaste netokulude nominaalkasvu[18] nii, et see ei ületaks 2024. aastal 3,0 %. Liikmesriikidel paluti 2023. aasta eelarve täitmisel ja 2024. aasta eelarvekava koostamisel võtta arvesse, et komisjon teeb 2023. aasta eelarve täitmise andmete põhjal nõukogule ettepaneku algatada ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlused. Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt peaksid Läti riiklikult rahastatavad esmased netokulud suurenema 2024. aastal 4,9 %, mis ületab soovitatud maksimaalset kasvumäära. See riiklikult rahastatavate esmaste netokulude soovitatud maksimaalset kasvumäära ületav kulu on 2024. aastal 0,7 % SKPst. 2023. aasta netokulud olid soovituse esitamise ajal siiski oodatust väiksemad (0,9 % SKPst). Kuna 2024. aasta soovitus sõnastati kasvuna, tuleb vastavuse hindamisel arvesse võtta ka 2023. aasta baasmõju. Kui netokulud oleksid 2023. aastal olnud samad, mida eeldati soovituse esitamise ajal, oleks sellest tulenev netokulude kasvumäär 2024. aastal olnud soovitatud kasvumäärast 0,2 % SKPst väiksem. Üldiselt hinnatakse, et riiklikult rahastatavad esmased netokulud ei pruugi olla soovitusega täielikult kooskõlas.

(17) Lisaks soovitas nõukogu Lätil võtta meetmeid, et kaotada kehtivad erakorralised energiatoetusmeetmed võimalikult kiiresti 2023. ja 2024. aastal ja kasutada selle tulemusena kokku hoitavaid vahendeid valitsemissektori eelarvepuudujäägi vähendamiseks. Nõukogu täpsustas, et kui uue energiahindade tõusu tõttu on vaja uusi või jätkuvaid toetusmeetmeid, tuleks Lätil tagada, et sellised toetusmeetmed on suunatud haavatavate kodumajapidamiste ja ettevõtete kaitsmisele, on eelarve seisukohast vastuvõetava maksumusega ning säilitavad stiimulid energiasäästuks. Komisjoni 2024. aasta sügisprognoosi kohaselt peaks energiatoetusmeetmetest tulenev eelarve netokulu[19] olema 2023. aastal 1,0 % SKPst ning nii 2024. kui ka 2025. aastal 0,0 % SKPst. Kui sellega seotud kokkuhoidu kasutataks valitsemissektori eelarvepuudujäägi vähendamiseks, nagu nõukogu soovitas, tähendaksid need prognoosid eelarve kohandamist 1,0 % SKPst 2024. aastal, samas kui riiklikult rahastatavad esmased netokulud[20] annavad kõnealusel aastal eelarvepoliitikasse pärssiva panuse 0,5 % SKPst. Prognooside kohaselt kaotatakse erakorralised energiatoetusmeetmed 2023. ja 2024. aastal võimalikult kiiresti. See on kooskõlas

17 Nõukogu 14. juuli 2023. aasta soovitus, milles käsitletakse Läti 2023. aasta riiklikku reformikava ja esitatakse nõukogu arvamus Läti 2023. aasta stabiilsusprogrammi kohta (ELT C 312, 1.9.2023, lk 125).

18 Esmased netokulud on määratletud kui riiklikult rahastatavad kulud, millest on maha arvatud i) kaalutlusõigusel põhinevad tulumeetmed, ii) intressikulud, iii) tsüklilised töötuskulud ning iv) ühekordsed ja muud ajutised meetmed.

19 Näitaja kajastab meetmete aastast eelarvekulu, milles on võetud arvesse tulusid ja kulusid ning millest on asjakohasel juhul arvatud maha energiatarnijate erakorralisele kasumile kehtestatud maksudest saadud tulud.

20 Panust mõõdetakse esmaste kulude (ilma kaalutlusõigusel põhinevate tulumeetmetega kaasneva täiendava eelarvemõjuta ja jättes välja ühekordsed ja tsüklilise töötuse kulud, kuid võttes arvesse taaste- ja vastupidavusrahastu tagastamatute toetuste ja muude ELi vahenditega rahastatavaid kulusid) muutusena keskpika perioodi (10 aasta) keskmise potentsiaalse nominaalse majanduskasvu suhtes ja väljendatakse suhtena nominaalsesse SKPsse).

nõukogu soovitusega. Siiski ei kasutata sellega seotud sääste prognooside kohaselt täielikult ära valitsemissektori eelarvepuudujäägi vähendamiseks. See ei pruugi olla nõukogu soovitusega kooskõlas.

(18) Lisaks soovitas nõukogu Lätil säilitada riiklikult rahastatavad avaliku sektori investeeringud ning tagada taaste- ja vastupidavusrahastust antavate toetuste ja muude ELi vahendite tulemuslik kasutuselevõtt, eelkõige rohe- ja digipöörde edendamiseks. Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt peaksid riiklikult rahastatavad avaliku sektori investeeringud 2024. aastal suurenema 3,4 %-le SKPst (2023. aastal 3,3 %). See on kooskõlas nõukogu soovitusega.

(19) Prognoosi koostamise ajal teada olevate poliitikameetmete põhjal ja eeldusel, et poliitikat ei muudeta, hinnatakse komisjoni 2024. aasta kevadprognoosis, et valitsemissektori eelarvepuudujääk on 2025. aastal 2,9 % SKPst. Valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks suurenema 2025. aasta lõpus 46,3 %-le. Valitsemissektori võla suhte suurenemine SKPsse 2025. aastal tuleneb peamiselt võlakoormuse muutuse ja eelarvepositsiooni vahelisest positiivsest erinevusest ning valitsemissektori eelarvepuudujäägist.

(20) Läti maksutulude osakaal SKPs on endiselt märkimisväärselt väiksem kui ELi keskmine, piirates avalike teenuste, eelkõige tervishoiu ja sotsiaalkaitse rahastamist. Maksutulude osakaal vähenes 2022. aastal 30,3 %-le SKPst (ELis 40,2 % SKPst) ning see on kolme aasta madalaim tase. Sellistes maksustamisvaldkondades nagu kapital ja vara, mille majanduskasvu kahjustav mõju on väiksem, olid Läti tulemused endiselt alla ELi keskmise. Äriühingu tulumaksust saadav tulu on pärast 2018. aasta reformile järgnenud järsku langust järk-järgult taastunud, samal ajal kui katastrireform, mille tulemusel kajastaksid kinnisvaramaksud praeguseid turuväärtusi, ei ole veel vastu võetud. Tööjõu maksustamisest saadav suhteliselt väike tulu, kuigi maksumäära on suhteliselt kõrged, viitab sellele, et tööjõumaksudest saadavat tulu on võimalik suurendada. Selleks on vaja teha pidevaid jõupingutusi maksukuulekuse parandamiseks ja majandustegevuse üleviimiseks varimajanduselt ametlikule majandusele. Samal ajal on vaesus ja sissetulekute ebavõrdsus Lätis endiselt suur. ELi liikmesriikidest on Lätis vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste osakaal ning eakamate inimeste vaesusrisk üks suurimaid ning pensionid on võrreldes palkadega ühed madalaimad. Lisaks on sissetulekute ebavõrdsus endiselt märkimisväärselt üle ELi keskmise. Sotsiaalse toetuse killustatus omavalitsuste tasandil, olemasolevate sotsiaaleluruumide halb kvaliteet ja piiratud kättesaadavus ning märkimisväärsed sotsiaal-majanduslikud erinevused piirkondade vahel tekitavad jätkuvalt probleeme sotsiaalse kaasatuse ja tööturu jaoks. Avaliku sektori kulutused tervishoiule on Lätis endiselt ühed väikseimaid ELis ning seetõttu on rahuldamata tervishoiuvajadused suured ja tervisenäitajad kehvad. Viimastel aastatel on avaliku sektori kulutused tervishoiule ja sotsiaaltoetustele ajutiselt suurenenud, võttes arvesse pandeemiast tingitud erakorralist toetust ja muid sihtotstarbelisi täiendavaid eelarveeraldisi. 2024. aasta eelarves nähakse siiski ette, et valitsemissektori kulutused tervishoiule langevad 2020. aasta tasemele (4,7 % SKPst) ja sotsiaalkaitsele tehtavad kulutused langevad alla 2020. aasta taseme (12,4 % SKPst 2024. aastal võrreldes 13,3 % 2020. aastal). Keskpika perioodi kavades nähakse ette tervishoiule tehtavate avaliku sektori kulutuste edasine vähendamine, mis langeksid 2028. aastal 4,1 %-le SKPst, samas kui avaliku sektori kulutused sotsiaalkaitsele eeldatavasti suurenevad 2028. aastaks järk-järgult 13,8 %-le SKPst.

(21) Vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 19 lõike 3 punktile b ja V lisa kriteeriumile 2.2 sisaldab taaste- ja vastupidavuskava ulatuslikke üksteist vastastikku tugevdavaid

reforme ja investeeringuid, mis tuleb rakendada 2026. aastaks. Need peaksid aitama tulemuslikult lahendada kõiki probleeme või märkimisväärset osa probleemidest, mis on kindlaks tehtud asjakohastes riigipõhistes soovitustes. Järele jäänud aja jooksul on oluline kiiresti jätkata kava, sealhulgas REPowerEU peatüki tulemuslikku rakendamist, et suurendada Läti pikaajalist konkurentsivõimet rohe- ja digipöörde kaudu, tagades samal ajal sotsiaalse õigluse. Kavast tulenevate kohustuste täitmiseks 2026. aasta augustiks on oluline, et Läti jätkaks reformide ja investeeringute elluviimist. Jätkuvalt on oluline süstemaatiliselt kaasata kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi, sotsiaalpartnereid, kodanikuühiskonda ja muid asjaomaseid sidusrühmi, et tagada laialdane isevastutus taaste- ja vastupidavuskava eduka rakendamise eest.

(22) Osana ühtekuuluvuspoliitika fondide vahehindamisest vastavalt määruse (EL) 2021/1060 artiklile 18 peab Läti iga programmi 2025. aasta märtsiks läbi vaatama, võttes muu hulgas arvesse 2024. aasta riigipõhistes soovitustes esile toodud probleeme, samuti riiklikku energia- ja kliimakava. Läbivaatamise tulemuste alusel eraldatakse lõplikult iga programmiga ette nähtud ELi rahastus. Kuigi Läti on teinud edusamme ühtekuuluvuspoliitika ja Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel, on endiselt probleeme ning pealinna Riia ja ülejäänud Läti, eelkõige idas asuva Latgale vahel püsivad märkimisväärsed piirkondlikud erinevused. Esmatähtis on kiirendada ühtekuuluvuspoliitika programmide rakendamist. Programmiga ettenähtud prioriteedid on endiselt asjakohased. Tootlikkuse suurendamiseks on oluline toetada ettevõtete innovatsiooni- ja digiteerimissuutlikkust. Hoonete ja ettevõtete energiatõhususe meetmete toetamine on endiselt prioriteet. Sama oluline on tagada juurdepääs õigeaegsetele ja võrdsetele kvaliteetsetele tervishoiuteenustele ja -taristule ning sotsiaalteenustele, sealhulgas sotsiaaleluruumidele, ning aidata üle minna iseseisvale elule ja kogukonnapõhisele hooldusele. Jätkuvalt on prioriteediks töötute aktiveerimine, ümberõpe ja oskuste täiendamine ning alaesindatud rühmade tööturul osalemise suurendamine. Jätkata tuleks hariduse kvaliteedi ja kaasavuse parandamist koos täiskasvanute täiend- ja ümberõppega. Ühtekuuluvuspoliitika programmide vahekokkuvõtte kontekstis väärivad erilist tähelepanu olemasolevad piirkondlikud erinevused ja piisava investeeringute taseme tagamine materiaalse puuduse (sealhulgas toidu- ja materiaalse abi) valdkonnas. Läti võiks kasutada ka Euroopa strateegiliste tehnoloogiate platvormi algatust, et toetada tööstuse ümberkujundamist, keskendudes nutikatele energialahendustele ja taastuvenergiale (nt avamere tuulepargid), mis pakuvad huvi rahvusvahelistele investoritele, samuti teadmistemahukale biomajandusele ja biotehnoloogiale.

(23) Lisaks taaste- ja vastupidavuskava ning muude ELi vahendite raames käsitletud majanduslikele ja sotsiaalsetele probleemidele seisab Läti silmitsi veel mitme väljakutsega, mis on seotud ettevõtluskeskkonna, tööjõu ja oskuste nappuse ning üleminekuga puhtale energiale ja rohemajandusele.

(24) 2022. aastal moodustasid ettevõtlusinvesteeringud Lätis 14,9 % SKPst, mis jääb veidi alla Eesti tasemele (16,5 % SKPst) ja on veidi suurem Leedu tasemest 13,1 % SKPst. Erasektori netoinvesteeringute tase on siiski jäänud ELi üheks madalaimaks – viimase viie aasta jooksul 0,5 % (ELi keskmine on 3,5 %). EIP 2023. aasta investeerimisuuringu tulemused näitavad, et erainvesteeringuid mõjutavad suur ebakindlus, kvalifitseeritud töötajate vähesus ja suured energiakulud. Ettevõtluse reguleerimist pidas investeeringute pikaajaliseks takistuseks 2023. aastal 77 % Läti ettevõtetest, mis on üks suurimaid osakaale ELis. Lisaks on pangalaenude andmine olnud tagasihoidlik, mis takistab veelgi äriinvesteeringuid. Väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel on eriti raske laenu saada. See on osaliselt tingitud nende

suuremast krediidiriskist, aga ka suurtest laenukuludest, rangetest tagatisnõuetest ja bürokraatiast. Pangandussektor on kontsentreeritud, mis põhjustab pankade vahel nõrka konkurentsi, mis on üks kõrgeid intressimäärasid põhjustavatest teguritest. Jätkuvad jõupingutused pangandussektoris konkurentsi tihendamiseks, sealhulgas intressimäärade ja muude laenudega seotud kulude läbipaistvuse suurendamise kaudu, soodustaksid keskpikas perspektiivis laenuandmistegevust. Peale selle võivad avalikud laenu- ja või tagatisskeemid strateegiliselt oluliste investeerimisvaldkondade jaoks, nagu rohepööre ja piirkondlik areng, suurendada tõhusat konkurentsi pangandusturul. Lisaks aitaks äriinvesteeringutele kaasa ka pangandusväliste rahastamisallikate kättesaadavuse suurendamine. Varimajandus on olnud ettevõtluskeskkonna pikaajaline probleem, mis takistab investeeringuid, oskuste arendamist ja pikaajalist konkurentsivõimet. Läti majandusorganisatsioonide sõnul moonutab see konkurentsi ja ei motiveeri ettevõtjaid laienema. Lisaks on varimajanduse levik ja ettevõtete nõrk bilanss Läti pankade sõnul peamised takistused suurematele ärilaenudele.

(25) Tööjõu ja oskuste nappus on Lätis suurenemas. Koos demograafiliste probleemide ja tööealise elanikkonna vähenemisega kahjustab see riigi konkurentsivõimet. 2023. aastal oli suurim tööjõupuudus teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonnas (STEM), mis on tootlikkuse kasvu seisukohast väga olulised, ning rohe- ja digipöördega seotud valdkondades. 2030. aastaks on oodata kõige suuremat tööjõupuudust inseneriteadustes, tootmises ja ehituses, loodusteadustes, matemaatikas ja infotehnoloogias. Lisaks on Lätis jätkuvalt suur töötajate puudus tervishoius ja sotsiaalhoolekandes. Investeerimistakistusena nimetab oskustööjõu puudumist 91 % Läti ettevõtetest (see osakaal on suurem ELi keskmisest, mis on 81 %). Üks peamisi takistusi Läti teadus- ja innovatsioonisuutlikkuse tugevdamisel, eriti erasektoris, on tehnoloogia, inseneriteaduste ja teaduse valdkonna lõpetanute väike osakaal ning sellest tulenev teadlaste puudus nendes valdkondades. Kvaliteetsetel haridus- ja koolitussüsteemidel, mis on kooskõlas tööturu muutuvate vajadustega, ning sihipärastel oskuste täiendamise ja ümberõppe meetmetel on keskne tähtsus tööjõu- ja oskuste nappuse vähendamisel, riigi konkurentsivõime suurendamisel ning digi- ja rohepöörde vähendamisel. Kuigi hiljutised reformid on muutnud kutsehariduse ja -koolituse paindlikumaks ja atraktiivsemaks, on vaja teha veel jõupingutusi koolituste pakkumise ajakohastamiseks ja parandamiseks. Kasutamata tööjõupakkumise rakendamiseks peavad koolitusmeetmed olema kättesaadavad, sealhulgas madala kvalifikatsiooniga töötajate jaoks ja kõikides piirkondades.

(26) Lätis on taastuvates energiaallikatest toodetud energia osakaal ELis üks suurimaid. Seda peamiselt tänu elektritootmisele hüdroelektrijaamades ja biomassi laialdasele kasutamisele, eelkõige küttesektoris. Riigi taastuvate energiaallikate valikut on võimalik veelgi mitmekesistada. 2022. ja 2023. aastal suurenes Läti päikese- ja tuuleenergia ülesseatud võimsus, kuid see on endiselt märkimisväärselt väiksem kui Eestis ja Leedus. Taastuvate energiaallikate osakaalu suurendamiseks energia lõpptarbimises peaks Läti eelkõige võtma kasutusele tuule- ja päikeseenergia ning suurendama nendest allikatest tootmist. Hoolimata riikliku taaste- ja vastupidavuskava raames kavandatud piiratud meetmetest on vaja teha täiendavaid jõupingutusi, et kõrvaldada tuule- ja päikeseenergia tootmisrajatiste ehitamiseks või paigaldamiseks lubade andmise tõkked. Lisaks võiks Läti võtta täiendavaid meetmeid, et edendada nõudluse paindlikkust, näiteks lõpptarbijapoolne energia salvestamine ning osalemine hajaenergia ressurssides ja tasakaalustamis- ja paindlikkusteenustes. Samuti võiks ta selgelt määratleda teatavate energiaturu osaliste, näiteks väikesemahulise nõudlusega tegelevate energiavahendajate rollid. Taastuvenergia tootmisüksuste võrguga liitumise lubade taotlused ületavad märkimisväärselt elektrivõrgu olemasolevat võimsust,

mistõttu on uute lubade väljastamine alates 2023. aasta juulist peatatud. See näitab, et oleks vaja võtta täiendavaid regulatiivseid meetmeid.

(27) Läti edusamme ringmajanduse poole tuleks kiirendada, et saavutada liidu ringmajanduse eesmärgid. Kestliku majanduskasvu näitajad on alla ELi keskmise ja riigi materjalikasutuse jalajälg kasvab. Läti on ökoinnovatsiooni valdkonnas keskmiselt edukas ning ta võiks kiirendada ringmajanduse ärimudelite rakendamist ja suurendada ökoinnovatsiooni tehtavaid investeeringuid, et suurendada ressursitõhusust ja konkurentsivõimet. Läti on teinud edusamme oma jäätmekäitlussüsteemis, kuid prügilatesse ladestatakse siiski üle poole olmejäätmetest.

(28) Arvestades euroala liikmesriikide majanduse tihedat seotust ning nende ühist panust majandus- ja rahaliidu toimimisse, soovitas nõukogu 2024. aastal euroala liikmesriikidel võtta meetmeid, sealhulgas oma taaste- ja vastupidavuskavade kaudu, et rakendada soovitust euroala majanduspoliitika kohta. Läti puhul aitavad soovitused 1, 2, 3 ja 4 rakendada esimest, teist, kolmandat ja neljandat euroala käsitlevat soovitust,

SOOVITAB Lätil võtta 2024. ja 2025. aastal järgmisi meetmeid.

1. Esitada õigeaegselt keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava. Piirata kooskõlas reformitud stabiilsuse ja kasvu pakti nõuetega netokulude[21] kasvu 2025. aastal määrani, mis on kooskõlas valitsemissektori eelarvepuudujäägi hoidmisega allpool aluslepingus sätestatud kontrollväärtust 3 % SKPst ja valitsemissektori võla hoidmisega mõistlikul tasemel keskpikas perspektiivis. Laiendada maksustamist, sealhulgas kapitali ja vara puhul, ning suurendada tervishoiu ja sotsiaalkaitse piisavust.

2. Jätkata taaste- ja vastupidavuskava, sealhulgas REPowerEU peatüki kiiret ja tulemuslikku rakendamist, tagades reformide ja investeeringute lõpuleviimise 2026. aasta augustiks. Kiirendada ühtekuuluvuspoliitika programmide rakendamist. Jätkata vahehindamise raames keskendumist kokkulepitud prioriteetidele, võttes meetmeid piirkondade vaheliste püsivate erinevuste ja ebavõrdsuste vähendamiseks, ja võtta samal ajal arvesse võimalusi, mida pakub Euroopa strateegilise tehnoloogia platvorm konkurentsivõime parandamiseks.

3. Parandada ettevõtluskeskkonda, vähendades ettevõtete haldus- ja regulatiivset koormust ning parandades väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate juurdepääsu rahastamisele, sealhulgas avaliku sektori laenu- ja tagatisskeemide kaudu, mille eesmärk on hõlbustada strateegilise tähtsusega investeeringuid ja suurendada konkurentsi finantsturgudel. Vähendada tööjõu ja oskuste nappust, eelkõige teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonnas ning muudes rohe- ja digipöördeks vajalikel erialadel, samuti sotsiaal- ja tervishoiusektoris, sealhulgas sihipärase täiendus- ja ümberõppe kaudu.

4. Kiirendada tuule- ja päikeseenergia kasutuselevõttu, parandades loamenetlusi ja edendades nõudluse paindlikkust. Edendada üleminekut ringmajandusele ökoinnovatsiooni ja ressursside säästva majandamise kaudu.

[21] Vastavalt määruse (EL) 2024/1263 artikli 2 lõikele 2 on netokulud valitsemissektori kulud, millest on maha arvatud intressikulud, kaalutlusõigusel põhinevad tulumeetmed, liidu programmidega seotud kulud, mis kaetakse täielikult liidu vahenditest saadava tuluga, riikide kulud liidu rahastatavate programmide kaasrahastamiseks, töötuskindlustushüvitiste kulude tsüklilised elemendid ning ühekordsed ja muud ajutised meetmed.

Brüssel,

Nõukogu nimel
eesistuja